

Ibilbide bat eta zazpi bidelagun: eskola inklusiboa eta album ilustratuak uztartuz

Haizea Galarraaga Arrizabalaga

Udako Euskal **Unibertsitatea**
Bilbo, 2026

© Udako Euskal Unibertsitatea
© Haizea Galarraga Arrizabalaga

ISBN: 978-84-8438-959-0
Lege-gordailua: BI-00620-2026

Laguntzaileak: Bizkaiko Foru Aldundia
foru aldundia
diputación foral

Inprimategia: IMPRIME_ ABZ Impresión Digital
Azalaren diseinua: Igor Markaida
Hizkuntza-zuzenketa arduraduna: Ander Altuna Gabiola

Banatzaileak:
UEU. Erribera 14, 1.D Bilbo 946 790 546 argitalpenak@ueu.eus
Elkar Banaketa: Igerabide 88, Donostia
www.ueu.eus

Galarazita dago liburu honen kopia egitea, osoa nahiz zatikakoa, edozein modutara delarik ere, edizio honen Copyright-jabeen baimenik gabe.

Liburu honek UEUren argitalpengintzako ebaluazio-prozesua gainditu du; liburuaren jakintza-alorreko bi adituk ebaluatu dute jatorrizkoa, *peer review*-erako ebaluazioan, horietako batek egilearen daturik ezagutu gabe (*double-blind*).

Aurkibidea

1. LURRA: HASIERA	7
1.1. Nondik eta nora.....	7
1.2. Hartzaleari oharrak.....	8
2. HAZIA: IDEIEN SORBURUA	11
2.1. Literatura: mundua ulertzeko eta eraikitzeke atea.....	11
2.1.1. Hezkuntza literarioa ipar. Zenbait hausnarketa gaitasunez eta zaletasunez (Idurre Alonso Amezua).....	11
2.1.2. Album ilustratua. Hitzaren eta irudiaren arteko dantza.....	19
2.2. Inklusioa: bidea eta jomuga.....	33
2.2.1. Inklusioa, inor bazterrean gera ez dadin (Ana Luisa López Vélez).....	33
2.2.2. Irakurketa inklusiorako zubi.....	43
3. KIMUAK: 7 ALBUM ILUSTRATU, HAMAIIKA AUKERA.....	53
3.1. Hautatutako album ilustratuak.....	53
3.2. Beste hamaika aukera	56
3.3. Ibilbide literarioa ulertzeko eta interpretatzeko jarraibideak.....	58
4. UZTA: IBILBIDE LITERARIOA	61
4.1. <i>Nor da zomorro hau?</i> (LH1)	61
4.2. <i>Tango iritsita, hiru dira</i> (LH2)	83
4.3. <i>Heldu garen guztiak</i> (LH3)	103
4.4. <i>Mokotxiki</i> (LH4)	123
4.5. <i>Goikoak eta behekoak</i> (LH5).....	149
4.6. <i>Artistak gara gu</i> (LH6).....	169
4.7. <i>Nor izan nahi zenuke?</i> (komodina)	193
5. ETORKIZUNeko (UDA)BERRIAK	211

1. LURRA: HASIERA

1.1. Nondik eta nora

Literaturak badu gaitasun berezi bat: hitzen eta irudien bidez, mundua beste modu batean ikusarazteko ahalmena. Istorioek ez dute soilik errealitatea islatzen; interpretatu, zalantzan jarri eta berreraiki egiten dute. Irakurtzea ez da informazioa jasotzea bakarrik, baizik eta begirada bat lantzea, sentikortasuna fintzea eta norbera zein besteak ulertzeko bideak irekitzea. Horregatik, literatura eskolan ez da apaingarri bat, ezta tarte huts bat ere: pentsamendurako, emoziorako eta harremanetarako lurralde emankorra da.

Album ilustratuetan, hitzek eta irudiek elkarrekin dantza egiten dute, esanahia bien arteko harremanean sortuz. Irakurketa ez da lineala, ezta itxia ere; irakurleak hutsuneak bete behar ditu, galderak egin, hipotesiak eraiki. Horrek heziketa literariorako aukera paregabeak eskaintzen ditu, eta ez da kasualitatea aspaldian genero honek izan duen loraldia. Azken urteotan, album ilustratuen ekoizpena nabarmen hazi da, bai kalitatean bai aniztasunean, eta gaur egun, askotariko gaiak lantzen dituzten lan ausart, konplexu eta iradokitzaileak ditugu eskura, kalitate literario itzela erakusten dutenak eta irakurketarako ate berriak ireki dituzte adin guztietako hartzaileentzat.

Hala ere, ate horiek irekita egonda, ez da beti erraza barrura sartzea. Askotan, album ilustratuak zein bestelako liburuak esku artean ditugun arren, tresnak falta zaizkigu horien potentzial literarioa ahalik eta gehien ustiatzeko. Nola lagundu ikasleei edo hartzaileei irakurketa sakonagoa egiten eta literaturaren geruza guztietatik nabigatzen? Nola antolatu irakurketa horiek guztiak ibilbide literario aberats batean, literatura-gaitasunak garatuz? Nola uztartu literatura beste jakintza-arloekin eta bizitzako eguneroko auziekin?

Liburu hau galdera horien erdian sortu da. Irakasleei, etorkizuneko irakasleei eta hurrekin, nerabeekin zein helduekin lan egiten duten hezkuntza-profesionalei zuzendutako tresna izan nahi du; heziketa literarioa ardatz hartuta, album ilustratuak modu kontzientean, sakonean eta esanguratsuan lantzeko proposamena. Helburua ez da albumak jarduera isolatu gisa erabiltzea, baizik eta ibilbide literario ireki baten barruan kokatzea, non irakurleek aurrera egiten duten literatura-gaitasunetan, aldi berean diziplinar-teko loturak eraikiz eta inklusioa erdigunera ekarriz.

Proposamen honen ardatz nagusia beti da literatura. Heziketa literarioa da diseinu guztien bizkarrezurra, eta hortik sortzen dira bestelako aukerak: hizkuntza-gaitasuna lantzea, pentsamendu kritikoa garatzea, gorputzaren bidez adieraztea, artearekin esperimentatzea edo gizarte-errealitate konplexuei buruz gogoeta egitea, aniztasunaren balioa goraipatuz. Beste jakintza-arloek lekua dute, baina beti literaturaren bidelagun gisa, ez helburu nagusiaren ordezkoi. Izan ere, literatura-gaitasunak garatzea esanahia eraikitzen ikastea da, testuen arteko harremanak ikustea, interpretatzeko tresnak eskuratzea eta, azken batean, literaturaz gozatzeko aukera izatea.

Hautatutako album ilustratuak badute beste ezaugarri komun bat: aniztasunari eta inklusioari lotutako gaiak agerrarazten dituzte, edo horiei buruz hitz egiteko aukera ematen dute. Inklusioa, hemen, zentzu zabalean ulertzen da, generoari, kulturari, hizkuntzari, egoera sozioekonomikoei, gaitasun funtzionalei edo gizarte-desberdintasunei lotutako errealitateak barne hartuz. Literaturak, bere izaera sinboliko eta metaforikoari esker, errealitate horiei heltzeko espazio segurua eta emankorra eskaintzen du, diskurtso itxi, binario edo moralizatzaileetatik urrunduz.

Liburuak, beraz, bi ekarpen nagusi egin nahi ditu. Batetik, marko teoriko sendoa eskaintzen du, heziketa literarioa, album ilustratua eta hezkuntza inklusiboa uztartzen dituen. Bestetik, zazpi diseinu didaktiko aurkezten ditu, ikas-egoeren formatuan, gaur egungo curriculum-markoarekin bat eginez. Diseinu horiek ez dira eredu itxiak: malgutasunez erabiltzeko pentsatuta daude, osorik edo zati batean, testuinguru bakoitzaren ezaugarrietara egokituta.

Azken finean, lan honen helburua ez da zazpi proposamen aurkeztera mugatzea, baizik eta inspirazio-iturri izatea. Ideia da irakurleak hemendik abiatuta beste ibilbide batzuk sortzea, beste album batzuekin, beste errealitate batzuei erantzunez. Gida bat da, ez mapa itxi bat. Literaturaren bidez, irakurle konpetenteak hezteko eta, aldi berean, literaturaz gozatzeko bidea irekitzen duen gonbidapena.

1.2. Hartzaileari oharrak

Liburu hau eskuetan hartzen duen irakurlea askotarikoa izan daiteke: irakaslea, irakasle izateko unibertsitatean ikasten ari den ikaslea, hezitzailea, gizarte-hezkuntzako profesionala, edo literaturaren bidez haurrekin, nerabeekin nahiz helduekin aritu nahi duen edonor. Profila desberdinak izan arren, guztiek partekatzen duten zerbait dago oinarrian: literaturarekiko interesa eta haren

bidez zerbait mugitzeko, pizteko edo eraldatzeko nahia. Hori da liburu honen abiapuntua.

Lehenengo oharra, eta agian garrantzitsuena, hauxe da: baloratu literaturaren berezko balioa. Literatura ez da baliabide instrumental bat, ez da beste helburu batzuk lortzeko aitzakia hutsa. Literatura literaturagatik da garrantzitsua: bizitzari buruz pentsatzeko, sentitzeko eta ulertzeko aukera ematen duelako. Ildo beretik, literaturarekin lan egitean, ezinbestekoa da irakurlearen gaitasun interpretatiboa lehenestea. Inferentziak egitea, esanahiak eraikitzea, testuak beste testuekin eta bizitzako esperientziekin lotzea. Ez dago irakurketa zuzen bakarra. Aniztasuna interpretazioetan ere bada, eta pentsamendu kritikoa hortik elikatzen da. Horregatik, literatura ez da inoiz galdera-erantzun itxiko ariketa bihurtu behar. Liburu honetan proposatzen diren ibilbide eta diseinu guztien oinarrian ideia horiek guztiak daude. Beste jakintza-arloekin loturak sortzen dira, bai, baina beti literaturatik abiatuta, haren balioa lausotu gabe. Proposamen hauek, hortaz, diziplinartekoak dira, baina ez edonola. Literatura da ardatza, eta hortik zabaltzen dira gainerako aukerak. Esperientzia horrek, modu naturalean, literaturaz goatzera eramaten du; irakurketa-ohitura ez da helburu zuzena, baina sarritan ondorioa izan daiteke. Irakurtzea ez da tramitea, topagunea baizik.

Garrantzitsua da, halaber, ulertzea liburu honetan aurkezten diren zazpi ikas-egoerak ikasturte jakin batzuetara lotuta agertzen direla, curriculumak¹ hala eskatzen duelako. Hala ere, funtsean, ez gara sekuentzia itxi baten aurrean kokatuko: ibilbide literario progresibo bat da, irekia eta moldagarria. Edozein puntutan has daiteke, adin edo testuinguru desberdinetara egokituz, eta hortik aurrera eraiki. Zazpigarren albuma, gainera, ez da amaiera; komodina da, edozein momentutan txertatzeko modukoa. Zazpia gure lurraldeko zenbaki berezia delako, baina batez ere, ibilbideak ez duelako hasiera eta amaiera bakar bat. Horregatik, irakurleari eskatzen zaiona malgutasuna da. Proposamen hauek ez dira modu hertsian jarraitzeko sortu. Erabil daitezke osorik, zati batean, moldatuta, sinplifikatuta edo eraldatuta. Aldatu daiteke (eta aldatu behar da, gainera) behar den guztia: jarduerak, erritmoak, ekoizpenak... Gida bat da, ez errezeta. Are gehiago, helburua ez da zazpi album hauek bakarrik lantzea, baizik eta beste askorekin proposamen berriak sortzeko inspirazioa ere izatea.

Aipatutako guztiaz gain, ezinbesteko ohar bat: inklusioa ez dadila diskurtso hutsa izan. Liburu honek inklusioari buruz hitz egiteko albumak proposatzen ditu, baina baita ikuspegi inklusibotik lan egiteko moduak ere. Literatura aukera

1. EAEko 77/2023 Dekretuan daude oinarrituta diseinuen argudiaketa curricularrak. Hala ere, aurkezten diren jarduerak guztiak baliagarriak dira dekretu jakin batetik harago, edozein testuingurutan zein garaitan.

paregabea da mahai gainean jartzeko ikusezin geratu ohi diren errealitateak, eta irakurketa-espazioa elkarriketarako, enpatiarako eta aitortzarako gune bihurtzeko.

Eta azken hitza irakurlearentzat da: jarrai ezazu literaturari bizia ematen. Egin ezazu elkargune, eztabaidarako leku, emozioak partekatzeko espazio. Eman iezaiozu tokia gelan, baina baita gelatik harago ere. Izan dadila literatura, beste behin, bizitzaren aurrean jartzen gaituen ispilua.